

prestaje biti mrtav jezik, on postaje u pravom smislu riječi živ jezik kojim se može sve imenovati i izraziti, čime se osposobljava za suvremenu komunikaciju na svim razinama života.

Napose valja istaknuti da Marevićev rječnik nigdje ne ostavlja korisnika u dvojbi. U njemu je sve jasno, sve je objašnjeno i razumljivo te precizno i tečno prevedeno. U tome je velika uporabna vrijednost ovog rječnika u odnosu na druge dosad tiskane rječnike.

Prava vrijednost Marevićeva rječnika je u opisu natuknica kojih ima u golemom opsegu. Njihov se opis odlikuje potpunosti, točnošću, preciznošću, iznizansiranošću, a nadalje prevodenjem u duhu hrvatskoga književnog jezika. Time ovaj rječnik predstavlja originalan i epohalan doprinos našoj latinistici, ali i hrvatskom standardnom jeziku i kroatistici. U svezi s tim treba konstatirati da nisu prevedene samo natuknice, nego i cijeli opsežan kontekst. Uz navedeno, autor je opremio rječnik brojnim dodacima koje skromnije osposobljenim korisnicima olakšava snalaženje u problematici koju nameće poznavanje latinskog jezika te je time pojačao njegovu uporabivost. Može se slobodno ustvrditi da je uporabna vrijednost ovog rječnika šira od nacionalnih okvira i da se sasvim ozbiljno može uz neke manje preinake i dorade prevesti na strani jezik.

Namjera autora bila je da ovaj rječnik objelodani u povodu 550. godišnjice rođenja oca hrvatske književnosti Marka Marulića, 500. godišnjice njegova dje-la *Judita*, tisućgodišnjice Dubrovačke biskupije i 300. godišnjice Splitske klasične gimnazije i Nadbiskupskog sjemeništa, a najviše u povodu 2000. godišnjice kršćanstva, najvećega civilizacijskog jubileja, što mu je i uspjelo.

Ovo zaista kapitalno djelo naše leksikografije po svojoj sveobuhvatnosti i iscrpnosti je najveći rječnik u latinsko-hrvatskoj leksikografiji. Uporediti se s ovim rječnikom može jedino *Hrvatsko-latinski rječnik* istog autora. Ovo grandiozno djelo veliko je ne samo opsegom već i zahvatom, dometom i obradom. On ispunjava očekivanja jer revidira i reafirmira mnoge znanstvene činjenice koje su prije stotinjak godina u drugim rječnicima pogrešno i za hrvatski narod štetno tumačene.

S obzirom na navedeno svim čitateljima ga preporučujemo.

Franko Mirošević

Grada i prilozi za povijest za povijest Dalmacije, br. 15 (1999.), Split 1999., 354 str.

Novi broj časopisa Državnog arhiva u Splitu *Grada i prilozi za povijest Dalmacije* donosi 11 radova.

Rad Lovorke Čoralić "Hrvatski brodograditelji u Mlecima (XV.-XVIII.)" još je jedan u nizu priloga proučavanju veza Hrvata i Venecije iz pera ove autorice. Brodogradnja je bila jedna od najvažnijih djelatnosti pomorske velesile Venecije pa je istraživanje udjela Hrvata u mletačkoj brodogradnji vrlo važan segment u istraživanju odnosa Hrvata i Venecije, jer su se Hrvati i ovdje nametnuli svojim brodograditeljskim znanjem. Njihovu vještinu svjedoči i njihovo bogatstvo

koje autorica navodi na temelju sačuvanih oporuka pa su hrvatski brodograditelji u Veneciji ujedno činili i najbogatiji dio hrvatske zajednice.

“Gradnja i opremanje samostana i crkve benediktinki u Hvaru” rad je Joška Kovačića. Autor je na temelju mahom neobjavljene arhivske građe koja se čuva u samostanu istražio neke činjenice o gradnji i opremanju samostana i crkve benediktinki koludrica u Hvaru. Samostan benediktinki sv. Ivana Krstitelja i sv. Antuna Opata utemeljen je kao redovnička zajednica 1664. godine, no kao imovinsko-pravno biće nastao je još 1530. godine. Rad rasvjetljava faze u gradnji samostana, troškove izgradnje i pokrovitelje samostana koji su osigurali sredstva za izgradnju. Rad otkriva i društvenu ulogu ovoga ženskog samostana u hvarskoj komuni i inspirativan je za buduće istraživanje odnosa dalmatinskih komuna i redovničkih samostana. U prilogima uz rad nalazi se i vrlo dragocjen sumarni inventar arhiva benediktinki u Hvaru. Pisanje i objavljivanje sumarnih inventara samostanskih arhiva u Hrvatskoj nužan je preduvjet za buduća povijesna istraživanja. Nažalost, ovo je jedan od rijetkih pozitivnih primjera.

Mladen Andreis napisao je rad “Stanovništvo Kaštela u prvoj polovici 18. stoljeća”. U radu je analizirao brojčano kretanje stanovništva i strukturu kaštelanskih kućanstava u prvoj polovici 18. stoljeća. Demografska istraživanja na temelju matičnih knjiga i stanja duša poprimila su već široke razmjere u Dalmaciji. M. Andreis jedan je od autora koji je svojim istraživanjima jako pridonio poznavanju demografskih promjena u Dalmaciji u novom vijeku. Sačuvani izvori omogućavaju relativno cjelovitu rekonstrukciju stanovništva od početka 16. stoljeća, a Andreis zaključuje da je to moguće jedino metodom genealoške baze vitalnih podataka.

Ljerka Šimunović u radu “Prvi mletački dvojezični talijansko-hrvatski proglas” donosi analizu dosada najstarijega poznatog dvojezičnog proglašenja koji je 1740. godine objavila mletačka vlast u Dalmaciji. Autorica analizira povijesne razloge pojavljivanja i jezičnu strukturu proglašenja. U radu se zaključuje da je pojava dvojezičnih proglašenja u to vrijeme vezana uz pobune seljaka i njihovu neupućenost u državne odredbe zbog nepoznavanja talijanskog jezika pa se zato mletačka vlast odlučila na ovakve mjere.

O ribarstvu u 18. stoljeću napisala je Nevenka Bezić-Božanić rad “Prilog povijesti ribarstva u Komiži 18. stoljeća”. U župnom uredu u Komiži sačuvana je knjižica s imenima komiških ribara i njihovim obavezama u vremenu od 1740. godine do pada Mletačke Republike. Autorica nam analizom ove knjižice otkriva niz zanimljivih podataka o ovoj značajnoj gospodarskoj grani na našoj obali.

Fani Cega autorica je rada “Život s morem u Trogiru od druge polovice XVIII. stoljeća do kraja prve polovice XIX. stoljeća”. Autorica je istraživala pomorstvo, brodogradnju i ribarstvo grada Trogira, privredne grane koje su bile vezane uz more i omogućavale gradu ekonomski razvoj.

Biserka Belicza, Ivo Nazor i Tatjana Buklijaš napisali su rad “Liječnik dr. Mihovil Nazor (1819-1892) - istaknuti brački dobrotvor i rodoljub”. Rad prikazuje životni put Mihovila Nazora, poznatoga dalmatinskog liječnika, kroz čiji životni put autori otkrivaju i zdravstvene prilike u Dalmaciji u 19. stoljeću, ali i političke događaje u kojima je Nazor sudjelovao kao izraziti rodoljub.

Rad Alberta Silvestra “Nota sul traffico mercantile tra lo stato pontificio e la costa Istriano-Dalmata e sui consolati pontifici in Istria e Dalmazia nell'800” (Bilješke o trgovačkom prometu između papinske države i istarsko-dalmatinske

obale i o papinskim konzulatima u Istri i Dalmaciji tijekom 19. stoljeća) napisan je na temelju konzularne korespondencije papinskih konzula koja se čuva u Državnom arhivu Italije u Rimu, Intenzivna korespondencija Rima i istočnojadranske obale potvrđuje intenzivne veze koje su tijekom 19. stoljeća spajale dvije jadranske obale. Niz dokumenata o trgovini otkriva nam vrstu trgovine te podatke o samim trgovcima i njihovim brodovima.

“Prijedlog izgradnje splitskih lukobrana” rad je Duška Kečekmeta u kojem je opisana sudbina izgradnje splitskog lukobrana. Split je još u 17. i 18. stoljeću bio važna luka. Za unapređenje sigurnosti luke Split je desetljećima pokušavao izgraditi kvalitetan lukobran, međutim to se dogodilo tek 1881. zbog niza problema među kojima je i Austrijsko-Pruski rat.

“Dalmatinski opus arhitekta Alfreda Kellera” nslov je rada Stanka Piplovića u kojem se iznose podaci o austrijskom arhitektu Alfredu Kelleru koji je jedan dio svojeg opusa ostvario i u Dalmaciji, pri čemu je poštivao tradiciju dalmatinske arhitekture. Keller je autor projekata nekih hotela na dalmatinskoj obali, bolnica i jednoga urbanizacijskog plana Splita.

Stanko Piplović autor je i rada “Preobrazba Splita na razmeđu XIX. i XX. stoljeća” u kojem opisuje urbanistička, komunalna i graditeljska pitanja koja su određivala rast grada na prijelazu stoljeća. Posebno su važna svjedočanstva koja dokazuju da se upravo u to vrijeme u Splitu počela sustavno uređivati povijesna jezgra grada.

Ovi radovi pokazuju da se u dalmatinskoj historiografiji i dalje šire interesi za različite povijesne discipline. Članci iz povijesti medicine, demografske, intelektualne i urbane povijesti donose nove spoznaje koje upotpunjuju naše spoznaje o povijesti Dalmacije. Vjerujem da će i sljedeći brojevi Građe nastaviti s objavljivanjem ovako zanimljivih radova.

Robert Skenderović

Pravila društava 1845.-1945. Tematski vodič, Hrvatski državni arhiv, ur. Slavica PLEŠE, Obavijesna arhivska pomagala, Zagreb 2000., 333 str.

Pojava arhivskih pomagala važan je događaj za arhivistiku, ali i za sve istraživače arhivskoga gradiva. Njima se znatno skraćuje naporan put prekapanja obilnog, često razasutog materijala da bi se došlo do traženih podataka. Zato su vođići pomagala od velike vrijednosti.

U ovoj prigodi osvrnut ćemo se na vodič *Pravila društava* koji je uredila Slavica Pleše, a kako u njegovu uvodu piše nastao je dugogodišnjim radom većeg broja djelatnika Hrvatskoga državnoga arhiva (HDA) u Zagrebu (str. 17). Knjiga *Pravila društava 1845.-1945.* podijeljena je u sedam poglavlja. U predgovoru (7-16), koji je napisao ravnatelj HDA Josip Kolanović, donose se osnovni podaci o postanku društava i njihovom razvoju u različitim državnopravnim uređenjima, definicijama djelovanja, pravnim odrednicima, klasifikacijama i načinu